

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΔΟΥΚΟΣ

τα ηρωικά
αντάρτικα τραγούδια

08

2

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1984

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΔΟΥΚΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΜΠΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	55827
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	3/9/2014
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	889.108 ΣΔΟ

τα ηρωικά

κωδ. εγγ. 8974

αντάρτικα τραγούδια

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1984

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο συγγραφέας λαογράφος Γεώργιος Σδούκος γεννήθηκε στις 25 Φλεβάρη του 1938 στο χωριό Λυκόρραχη Κόνιτσας Ηπείρου, από μεγάλη γεωργοκτηνοτροφική οικογένεια. Ο πατέρας του Χρήστος έπαιξε μεγάλο ρόλο στον επαναστατικό αγώνα της περιοχής του.

Ο μικρός Γιώργος από τότε που άρχισε να καταλαβαίνει τον κόσμο, δεν άκουγε τίποτ' άλλο στο σπίτι, από τους δικούς του και τους ξένους που ερχότανε, παρά για την τελική νίκη του Λαϊκού Στρατού κατά των Ιταλογερμανών και Βουλγάρων κατακτητών, και αντάρτικα τραγούδια, που συντέλεσαν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του.

Με τον εμφύλιο πόλεμο ο μικρός Γιώργος βρέθηκε με πολλά άλλα παιδιά στις Λαϊκές Δημοκρατίες. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη Σκόδρα της Αλβανίας από δάσκαλο Βορειοηπειρώτη. Το 1956 τελειώνει το Λύκειο στο Πιτέστι της Ρουμανίας.

Στα ελληνικά γράμματα ήρθε πρώτα ο Γιώργος Σδούκος με το βιβλίο του "Η ζωή μου στους Παιδικούς Σταθμούς", ένα βιβλίο που έκανε μεγάλη εντύπωση στο κοινό και κριτικούς, τόσο γιατί έγινε γνωστή η ζωή των Ελληνόπαιδων στις Λαϊκές Δημοκρατίες, όσο και για την απλότητα και ιδιαιτερότητα του ύφους του συγγραφέα.

Στο καινούργιο του βιβλίο, για πρώτη φορά γίνονται γνωστά στο ευρύτερο κοινό αντάρτικα τραγούδια, που δεν συμπεριλαμβάνονται σε άλλες συλλογές.

Έχει έτοιμα δυο άλλα βιβλία, που σε λίγο παίρνουν τον δρόμο για το τυπογραφείο, καθώς και πλήθος σημειώσεων που περιμένουν κι αυτές τη σειρά τους.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Πριν από 10 χρόνια είχα χτυπήσει αρκετές πόρτες για να βρω την κατάλληλη που θα αναλάμβανε την έκδοση αυτών των αντάρτικων τραγουδιών. Το κατάφερα φέτος.

Πίστευα ότι κάποια μέρα θα αναγνωριζόταν η Εθνική Αντίσταση, και μαζί μ' αυτήν και η προσφορά των πατεράδων και των παππούδων μας, στην απελευθέρωση της πατρίδας μας.

Με στενοχωρούσε το γεγονός που άλλοι λαοί, χωρίς καν να προβάλλουν αντίσταση στους κατακτητές ή έστω κάνοντας αντίσταση, αλλά χωρίς το μεγαλείο της δικής μας, γιόρταζαν ασήμαντα ή και ανύπαρκτα κατορθώματά τους. Θυμάμαι που κάποιος αλλοδαπός μου έλεγε τα βάσανά του στον πόλεμο: "Είχαμε καταντήσει, μου είπέ, να τρώμε σαλάμι χωρίς ψωμί"!... Θεώρησα περιττό να του περιγράψω τις συνθήκες με τις οποίες εμείς πολεμήσαμε και τη ζηλευτή Αντίσταση που επιδείξαμε στους εχθρούς (και που μόνο οι Γιουγκοσλάβοι έχουν να επιδείξουν).

Αυτή η θαυμαστή αντίσταση ήταν κυνηγημένη για σαράντα περίπου χρόνια. Τώρα, που μαζί με την αναγνώριση, ξαναγύρισαν κι οι θύμησες, είναι ανάγκη να μάθουν οι νέοι — ανάμεσα στα τόσα πολλά — και τα ηρωικά τραγούδια που αντηχούσαν στις ράχες και τις λαγκαδιές, από τα στόματα των περήφανων ανταρτών.

Αυτή τη συλλογή, την αφιερώνω στους ήρωες μαχητές των ελληνικών βουνών. Σ' αυτούς που νηστικοί και ξυπόλητοι έγραψαν την νεοελληνική ιστορία.

Τα περισσότερα τραγούδια δημοσιεύονται για πρώτη φορά. Αν και έγιναν καλές προσπάθειες τον τελευταίο καιρό για την καταγραφή τους, αυτό δεν έγινε κατορθωτό. Ελπίζω τώρα ότι συμπληρώθηκαν κάπως τα κενά. Μάλι-

στα συμπεριλαμβάνονται και τραγούδια που τραγουδήθηκαν και μετά το '50 — όπως το τραγούδι της Κορέας.

Πρόθεσή μου είναι να παραμείνουν ζωντανά τα δημιουργήματα της λαϊκής ψυχής. Κι αυτή η συλλογή, ας θεωρηθεί μια μικρή συμβολή στην εκπλήρωση ενός μεγάλου χρέους στους αγώνες του λαού μας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΔΟΥΚΟΣ

Καλοκαίρι, 1984

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ — ή αντάρτικα, όπως συνήθως τα λέμε, είναι τα ηρωϊκά τραγούδια του ένδοξου εθνικο - απελευθερωτικού μας κινήματος.

Αυτού του κινήματος που οφείλεται στον ανώνυμο μαχητή των αλβανικών βουνών και αυτής της αντίστασης που είναι δημιούργημα του ανώνυμου Έλληνα πατριώτη.

Με το αντάρτικο τραγούδι στο στόμα αντιμετώπισε ο πολεμιστής μας τους κατακτητές, είτε αυτοί ήταν Γερμανοϊταλοί, είτε Βούλγαροι. Κι ο λαός πήρε και μορφόπλασε, έκανε πιο οικείο, το τραγούδι της σύγχρονης δημοτικής μας ποίησης. Το έκανε λάβαρο και το ένταξε στη πολιτιστική μας κληρονομιά.

Είναι εντυπωσιακό, το πόσα κοινά σημεία βρίσκει ο ερευνητής στο αντάρτικο τραγούδι, με την αρχαία ποίηση, την προβυζαντινή και βυζαντινή έμμετρη δημιουργία (το ακριτικό λ.χ. τραγούδι, που μας θυμίζει την μακραίονα πάλη του ελληνισμού ιδιαίτερα ενάντια στο μουσουλμανικό κόσμο), καθώς και με το αντίστοιχο της κλεφτουριάς κατά την Τουρκοκρατία. Αυτά τα τελευταία έπαιξαν μεγάλο ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης των ραγιαδων.

Το αντάρτικο τραγούδι συνεχίζει αυτή την παράδοση. Και στα κατοπινά χρόνια ο λαός θα φέρνει περήφανα στα χείλη του, τα λόγια που μ' αυτά τραγουδήθηκε το έπος ενάντια στον Γερμανό - Ιταλό και Βούλγαρο κατακτητή.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τόσοσ πλούτος λαϊκών τραγουδιών δεν υπάρχει σε καμιά άλλη αντίσταση ευρωπαϊκής χώρας. Μόνο που σε κείνες τις χώρες ξέρουν να αξιοποιούν ακόμα και τα πιο φτωχά δημιουργήματα. Ενώ εμείς αφήνουμε τη λησμονιά να καλύψει τις ηρωϊκές σελίδες που έγραψαν οι παλιότεροι και γράφουν οι νεότεροι.

Κι όχι μόνο αυτό· αλλά κυνηγήθηκαν όσοι έγραψαν την ιστορία. Διώχτηκαν όσοι αγωνίστηκαν με τη φωτιά και το σίδηρο.

Τα φλογοβόλα νιάτα της ΕΠΟΝ με τα εκπολιτιστικά προγράμματα που δίνανε στις ελεύθερες περιοχές, στα χωριά και τις πόλεις, μαθάνανε στο λαό τραγούδια που τραγουδιότανε σ' άλλες περιοχές. Μέχρι τότε κάθε περιοχή είχε τα δικά της τραγούδια κι αγνοούσε τα δημιουργήματα των άλλων περιοχών. Η ΕΠΟΝ όμως έκανε γνωστά σ' όλη την ελεύθερη Ελλάδα τα τραγούδια της κάθε περιοχής κι έτσι αυτά πήραν μια πανεθνική μορφή. Έπαψαν νάναι τοπικά, απλώθηκαν σ' όλη την επικράτεια.

Είναι συνηθισμένο να συναντάς σε πολλές περιοχές το ίδιο τραγούδι παραλλαγμένο, για να ταιριάζει στις ιδιαίτερες συνθήκες εκείνου του τόπου. Αλλού διαφέρει το όνομα του καπετάνιου, αλλού η ονομασία του βουνού που βάρφτηκε από το αίμα των παλληκαριών. Υπάρχουν και τραγούδια του ΕΛΑΣ που μεταπλάστηκαν από παλιά κλέφτικα. Τα περισσότερα όμως είναι καινούρια και στους στίχους, και στη μελωδία. Κάποιος ταλαντούχος απ' το λαό, που τούκανε μεγάλη εντύπωση ένα γεγονός, εύρισκε τη μελωδία και τους στίχους. Αν το τραγούδι είχε απήχηση στο κοινό τότε γινόταν τραγούδι όλου του λαού, που άλλαζε πολλές φορές και τα λόγια. Και κανένας πια δεν ενδιαφερόταν να μάθει ποιος είναι ο δημιουργός του. Έτσι, δημιουργήθηκαν δεκάδες αντάρτικα τραγούδια (οι αντάρτες αυτοσχεδιάζανε και κωμωδίες στα καλλιτεχνικά προγράμματα που δίνανε για να ψυχαγωγούν τον λαό).

Τα αντιστασιακά τραγούδια μας παιδαγωγούν. Μας διδάσκουν την αρετή, μας δείχνουν ποια πρέπει νάναι η θέση μας στην κοινωνία. Μας μαθαίνουν ν' αγαπάμε την Ελλάδα και ν' αγωνιζόμαστε για τη καλύτερευση της ζωής του λαού της. Εκθειάζουν την αγάπη για τη λευτεριά, τον πόθο για την ειρήνη, το μίσος ενάντια στους κατακτητές. Μας δίνουν θάρρος ν' αντιμετωπίσουμε οποιαδήποτε δύσκολη κατάσταση.

Γι αυτό και θάπρεπε να βρίσκονται στα σχολικά βιβλία, δίπλα στ' ακριτικά και στα κλέφτικα.

Μεγάλη ποικιλία υπάρχει στο περιεχόμενό των τραγουδιών. Άλλα σαλπίζουν έφοδο, άλλα προειδοποιούν για υποχώρηση. Μερικά είναι μοιρολόγια για το θάνατο του παλληκαριού κι άλλα πάλι καταγράφουν τον πόνο του αγωνιστή, που δεν πρόλαβε να χαρεί τη ζωή του:

Μη με σκοτώνεις Βρετανέ
μη με σκεπάζεις χώμα
ακόμα δεν εχάρηκα
στεφάνι κι αρραβώνα.

Στη συλλογή μου βρίσκονται τραγούδια του '40 αναφερόμενα στις κυριότερες μάχες που δόθηκαν με τους Γερμανο - Ιταλούς και Βουλγάρους. Τραγούδια των Δεκεμβριανών και του εμφυλίου πολέμου. Ακόμα, τραγούδια που σημειώνουν το θάνατο πολλών παλληκαριών που έπεσαν για την πατρίδα.

Είναι αξιοζήλευτη η λιτότητα του ύφους και η μεστότητα του περιεχομένου. Με λίγες γραμμές ζωγραφίζεται όλη η εικόνα του τρόμου:

Μια Κυριακή πρωϊ - πρωϊ
μια δεύτερη ημέρα
σφαγή μεγάλη έγινε
Δράμα και περιφέρεια.

Η Δράμα επλημμύρισε
ποτάμι μες στο αίμα
να κουβαλούν οι Βούλγαροι
με κάρα σκεπασμένα.

Στα ηρωϊκά τραγούδια, είναι ολοφάνερο το μίσος του λαού μας για τους κατακτητές και τους ντόπιους προσκυνημένους:

Καλύτερα στη μάχη να πάω να σκοτωθώ
παρά στα Τρουντοβάκια
να πάω να σκλαβωθώ.

Και ένα άλλο:

Πολιτικοί παλιά που κυβερνούσαν
τον αξιαγάπητό μας τον λαό
ήρθε καιρός αυτοί πάλι να γίνουν
δούλοι αισχροί στον ξένο φασισμό.

Τα βουνά κι οι κάμποι, τα δέντρα, τα πουλιά, όλα σαν
να έχουν ψυχή χαίρονται με τις νίκες των αγωνιστών της
λευτεριάς και τρίζουν, βογκούν, μαραίνονται, όταν βλέ-
πουν τα παλληκάρια να πέφτουν στη μάχη:

Όρη και δάση
πλέκουν στεφάνια
να στεφανώσουν το νικητή.
Και τα πουλιά
ψηλά στα ουράνια
υμνούν κι αυτά τον ελευθερωτή.

Τα άψυχα ζωντανεύουν, στο άκουσμα του λαβωμού
του καπετάνιου:

Σηκώνομε πρωϊ - πρωϊ: τρεις ώρες πριν να φέξει
παίρνω νερό και νίβομαι, νερό να ξαγρυπνήσω
και πέρνω δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια
ακούω τα πεύκα να βογκούν, τα έλατα να τρίζουν
ακούω και τα ανταρτόπουλα να κλαιν' τον καπετάνιο.
Σήκω βρε Σδούκο λοχαγέ, σήκω να πολεμήσεις
γιατι θα μας πιάσουν ζωντανούς, θα πάν' να μας κρε-
μάσουν

Παιδιά σας λέγω δε μπορώ και σεις μου λέτε σήκω
για δώστε μου τ' αυτόματο να το πικρολαλήσω

να κάνω τα βουνά να κλαίν', τα έλατα να τρίζουν
οι κάμποι να μαραίνονται απ' τα δικά μου βόλια.

Ξεχωριστή θέση μες στα αντιστασιακά τραγούδια κατέ-
χει η Γυναίκα: η μάνα του αντάρτη,

Έβγα μανούλα μ' να με δεις
και να με καμαρώσεις
το πώς τρομάζω τον εχθρό
τους γερμανοφασίστες
το πώς φοράω τ' άρματα
τα σταυροφυσηκλίκια.

Η γυναίκα που πήρε τ' άρματα για να τον βοηθήσει,

Μια μικρή ανταρτοπούλα
πάνω στα βουνά
πολεμάει για να μας φέρει
την ελευτεριά.
Με τ' αυτόματο στο χέρι
στο χέρι το δεξι
πολεμά για να μας διώξει
τον κατακτητή.

Η νοσοκόμα που θα περιποιηθεί τα τραύματα,

Έρθε η ώρα κι η γυναίκα
στον αγώνα να ριχτεί
να γιατρεύει τον αντάρτη
όταν θα τραυματιστεί.

κι ακόμα:

Νοσοκόμα μου ωραία
νοσοκόμα μου χρυσή
δεν πληγώθηκα στη μάχη
παρά με πλήγωσες εσύ.